

37. Türk Kùltür ve Sanatındaki Bitki Sembolizminin Çağdaş Türk Resim Sanatındaki Yansımaları¹

Ahmet Fatih ÖZMEN²

APA: Özmen, A. F. (2024). Türk Kùltür ve Sanatındaki Bitki Sembolizminin Çağdaş Türk Resim Sanatındaki Yansımaları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö15), 683-696. **DOI:** <https://zenodo.org/record/13825278>

Öz

Bitkiler, insanlık tarihi boyunca sadece estetik güzellikleriyle değil, aynı zamanda sembolik anlamlarıyla da kültürel ifade biçimlerini zenginleştirmiştir. Türk kùltürü de bu zengin sembolik geleneğe sahip kùltürlerden biridir. Eski Türk inançlarından Osmanlı sanatına, halk sanatlarından günümüz çağdaş Türk resim sanatına kadar bitki motifleri ve sembolleri, farklı anlamları ve estetik değerleriyle sanatın birçok alanında varlığını sürdürmüştür. Bu kapsamda ilgili araştırmada Türk kùltür ve sanatındaki bitki sembolizminin evrimini ve özellikle çağdaş Türk resim sanatındaki yansımalarını araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmada Türk kùltüründeki bitki sembollerinin tarih boyunca taşıdığı mitolojik ve folklorik anlamlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma, çağdaş Türk resim sanatı içerisinde eser üreten sanatçılardan; Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Erol Akyavaş, Mehmet Pesen, Nuri Abaç, Nurullah Berk, Selma Gürbüz'e ait bitki sembolizmi görölen eser örnekleri ile sınırlıdır. İncelenmek üzere seçilen sanatçıların araştırma konusu kapsamındaki istikrarlı tutumları tercih edilmelerinde referans olmuştur. Bu çalışmanın bütününde araştırma ve bulguların derlenmesi sırası ile gözetilmektedir. Bu çalışma görsel ve yazılı kaynakların konuya uygunluğu gözetilerek taranması ve yorumlanmasını kapsayan nitel araştırma yöntemini benimsemiştir. Çalışmanın materyalini ise çeşitli görsel kaynaklar ve literatür taraması sonucunda elde edilen veriler oluşturmaktadır. Nitel verileri elde edebilmek için araştırma sürecinde "Arřiv ve Doküman Tarama" yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Çağdaş Türk Resim Sanatı, Bitki Sembolizmi.

Beyan (Tez/ Bildiri):-Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 11

Etik şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.07.2024-**Kabul Tarihi:** 20.09.2024-**Yayın Tarihi:** 21.09.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13825278>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Arř. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakùltesi, Resim Bölümü/ Res. Assis. Dr., Selçuk University, Faculty of Fine Arts, Department of Painting (Konya, Türkiye), afozmen@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-2497-1894>, **ROR ID:** <https://ror.org/045hgzm75>, **ISNI:** 0000 0001 2308 7215, **Crossref Funder ID:** 501100007086

Reflections of Plant Symbolism in Turkish Culture and Art on Contemporary Turkish Painting³

Abstract

Throughout human history, plants have enriched forms of cultural expression not only with their aesthetic beauty but also with their symbolic meanings. Turkish culture is one of those rich symbolic traditions. From ancient Turkish beliefs to Ottoman art, from folk art to contemporary Turkish painting, plant motifs and symbols have maintained their presence in many areas of art with their various meanings and aesthetic values. In this context, the related research aims to investigate the evolution of plant symbolism in Turkish culture and its reflections in contemporary Turkish painting. The research elaborates on the mythological and folkloric meanings of plant symbols in Turkish culture throughout history. In this context, the study is limited to examples of works featuring plant symbolism by contemporary Turkish painters such as Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Erol Akyavaş, Mehmet Pesen, Nuri Abaç, and Nurullah Berk. The consistent attitudes of the selected artists within the scope of the research subject were considered as references in their selection. Throughout this study, the collection of research and findings is observed in order. This study adopts a qualitative research method, including the scanning and interpretation of visual and written sources appropriate to the subject. The material of the study consists of data obtained through various visual sources and literature reviews. The "Archive and Document Scanning" method was used to obtain qualitative data during the research process.

Keywords: Art, Contemporary Turkish Painting, Plant Symbolism.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 11
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 21.07.2024-**Acceptance Date:** 20.09.2024-**Publication Date:** 21.09.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13825278>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Sanatın arkaik dönemden itibaren gelişimi, başlangıçta inanışsal temellere dayandığı, ardından doğayı gözlemlene ve doğadaki formları taklit etme süreciyle ilerlediği düşünölmektedir (İba, 2023: 2). Tarih öncesi dönemlerden itibaren insanlar, yaşamsal ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü bitkiler aracılığıyla karşılamışlardır. Bitkiler, insanların beslenme, barınma, giyinme ve tedavi gibi temel gereksinimlerini karşılayanın yanı sıra, estetik değerleri, tat ve kokularıyla da önemli bir yer edinmişlerdir. Bu bağlamda bitkiler, insanın estetik yaşantısının bir parçası haline gelmiş ve tinsel açıdan da değerli bulunmuştur. Bitkiler insanın iç yaşantısının oluşmasında ve duyguların ifadesinde de önem verilen doğal varlıklar olmuşlardır. Buna bağlı olarak, insanoğlu resim sanatı tarihindeki her dönemde bitkisel motifleri betimlemiştir. Kültürel, toplumsal, dinsel, coğrafi, ekonomik vb. gibi açılardan farklı yaşayıştaki toplumlar, farklı bitki kültürleri geliştirmiştir. Bilinen en eski bitki betimlemelerine, Brezilya'da bulunan Serra da Capivara Milli Parkı "*Kaya Resimleri*" (yaklaşık M.Ö. 23.000) arasındaki ağaç figürleri (Görsel-1) ve Hindistan Vindhachal Sıradağları'ndaki Dr. Meenakshi Pathak Gaddie Kaya Resimleri Alanı'nda yer alan (M.Ö. 8000 (?) -2500) bitkisel motifler örnek gösterilebilir. İlkçağlarda doğa dinlerinin de etkisiyle hemen her uygarlıkta bir bitki kültürünün oluştuğu gözlenmektedir. Bu kültür, sanatsal ürünlere bitkilerin sembolik ve dekoratif kullanımıyla yansımıştır. Bahçeler, ağaçlar ve çiçekler Mezopotamya sanatı ve heykelticiliğinde yaygın olarak temsil edilmişlerdir. Eski Mısır sanatının katı kuralları içinde bitkiler; eksiksiz ve ideal görünümlerin dinsel, sembolik ve dekoratif birer elemanı olmuşlardır (Negir, 2018: 1181-1182).

Görsel 1: Ağacın Etrafında Dans Eden İnsan Figürleri, Serra da Capivara Milli Parkı, M.Ö. 23.000, Brezilya (Negir, 2018: 1181-1182).

Türk kültür ve sanatına bakıldığında ise bitki sembolizmi, zengin ve çok katmanlı bir anlatım dili oluşturmuştur. Bitkilerin sembolik anlamları yalnızca estetik bir unsur olarak değil aynı zamanda derin manevi ve kültürel mesajlar taşıyan bir dil yaratmıştır. Bu durum Türk toplumunun inanç sistemlerinden mitolojisine, halk edebiyatından mimarisine kadar geniş bir yelpazede kendini göstermiştir. Bitkilerin simgesel kullanımı hem bireysel hem de kolektif hafızada önemli bir yer tutar ve kültürel kimliğin inşasında önemli bir rol oynar. Özellikle İslamiyet'in kabulüyle birlikte bitki motifleri sanat ve zanaatın her alanında daha belirgin ve sistematik bir yapıya bürünmüştür. Geleneksel Türk sanatında bitkilere, doğal güzelliklerinin ötesinde, farklı anlam ve işlevler yüklenmiştir. Bu bitkiler arasında en çok öne çıkanlar lale, gül, çınar ve servi gibi bitkilerdir. Örneğin; Lale, Osmanlı döneminde zarafetin, aşkın ve Allah'a olan sevginin simgesi olarak kabul edilmiştir. Özellikle XVIII. yüzyılda yaşanan Lale Devri, bu çiçeğin estetik ve kültürel anlamını doruk noktasına ulaştırmıştır. Gül ise İslamiyet'te cennet bahçelerinin ve Peygamber Muhammed'in sembolü olarak geniş bir anlam

yelpazesine sahiptir. Çınar ağacı, gücü ve dayanıklılığı temsil ederken, servi ağacı sonsuzluğun ve ölümden sonraki yaşamın sembolü olarak kullanılmıştır.

Bu sembollerin zenginliği ve derinliği, Türk sanatının farklı dallarında da kendini göstermiştir. Minyatür sanatından halı dokumacılığına (Görsel-2), seramikten mimariye kadar birçok alanda bitki motiflerinin sembolik kullanımı görülmektedir. Her bir motif, taşıdığı anlamla birlikte eserin bütünlüğünde önemli bir rol oynar ve izleyiciye derin bir kültürel bağ sunar. Bu bağlamda bitki sembolleri yalnızca görsel bir unsur değil aynı zamanda bir anlatım aracı olarak da işleve sahiptir. Zira minyatür sanatı, geniş anlamıyla el yazmalarına metni aydınlatmak amacıyla yerleştirilen açıklayıcı resimleri ifade etmektedir (Yurttadur ve Yoldaş, 2021: 1852).

Görsel-2: Çınar Yaprak Motifleriyle Bezenmiş Halı Örneği (Aydın, 2022: 256).

Geleneksel Türk sanatındaki bitki motiflerinin sembolik anlamları, İslam sanatının incelikleriyle de birleşerek, benzersiz bir estetik ve anlamsal bütünlük oluşturur. İslam sanatlarında, doğanın unsurları Allah'ın yaratıcı gücünün bir yansıması olarak görülür ve bu nedenle bitki motifleri, sanat eserlerinde sıkça kullanılır. Özellikle Osmanlı dönemi sanatında (minyatürlerde), bitki motiflerinin ayrıntılı ve stilize edilmiş biçimlerde kullanıldığı görülmektedir (Görsel-3).

Görsel 3: Minyatürde Lale, Nakkaş Osman, Sürname-i Hümayün. (Kaynak: https://twitter.com/topkapi_sarayi/status/1091616277498642432 Erişim Tarihi: 14.03.2024)

Çağdaş Türk resim sanatı ise bu zengin kùltürel mirası devir almış ve modern sanatsal ifadelerle yeniden yorumlamıştır. Modern Türk sanatçıları, geleneksel bitki sembollerini kullanarak, kùltürel kimliğin korunması ve çağdaş ifade biçimleri arasında bir köprü kurmuşlardır. Bu süreçte, bitki motiflerinin yeniden yorumlanması, sanatçıların bireysel ve toplumsal kimliklerini ifade etmelerinde önemli bir araç olmuştur. Bitki sembollerinin çağdaş resim sanatındaki yansımaları, sanatçıların geçmişle kurdukları diyaloglar ve modern dünyaya dair yorumları ile şekillenmiştir. Çağdaş Türk resim sanatında bitki sembolizminin kullanımı, sanatçıların geçmişle olan bağlarını koparmadan, modern dünyaya uyum sağlama çabalarının bir yansımasıdır. Bu bağlamda, bitki motifleri, sanatçıların eserlerinde sadece estetik bir unsur (plastik bir ifade aracı) olarak değil, aynı zamanda derin bir anlam ve mesaj taşıyan bir sembol olarak yer alır. Modern sanatçılar, geleneksel sembollerini yeniden yorumlayarak, kendi kùltürel kimliklerini ve tarihsel bağlarını sanat eserleri aracılığıyla ifade ederler. Bu semboller hem bireysel hem de kolektif bir kimlik inşasının önemli bir aracı haline gelir.

Bu çalışmada, Türk kùltür ve sanatındaki bitki sembolizminin kökenleri ve anlamları genel olarak incelenmiş olup, bu sembollerin çağdaş Türk resim sanatındaki yansımaları ele alınmıştır. Sanatçılar, bitki motiflerini nasıl/ne şekilde/ne ölçüde kullanmakta ve bu motifler aracılığıyla hangi mesajları iletmektedir? Geleneksel sembolizmin modern sanatta yeniden doğuğu, kùltürel süreklilik ve değişim açısından nasıl bir anlam taşımaktadır? ilgili sorulara yanıt aranırken, çağdaş Türk resim sanatının dinamiklerini ve kùltürel köklerini de araştırmak amaçlanmıştır.

Bu çalışma görsel ve yazılı kaynakların konuya uygunluğu gözetilerek taranması ve yorumlanmasını kapsayan nitel araştırma yöntemini benimsemiştir. Çalışmanın materyalini ise çeşitli görsel kaynaklar ve literatür taraması sonucunda elde edilen veriler oluşturmaktadır (İba, 2023: 29). Nitel verileri elde edebilmek için araştırma sürecinde “Arşiv ve Doküman Tarama” yöntemi kullanılmıştır.

Bitki Sembolizminin Çağdaş Türk Resim Sanatındaki Yansımaları

Çağdaş Türk resim sanatında bitki sembollerinin kullanımı, sanatçıların kùltürel miraslarıyla olan bağlarını ve modern dünyaya dair yorumlarını yansıtmaya biçimlerinde önemli bir rol oynar. Modern Türk ressamaları, geleneksel bitki motiflerini yeniden yorumlayarak eserlerinde hem geçmişle bir bağ kurar hem de çağdaş sanatın dinamiklerini yansıtır. Bu süreçte, bitki sembollerinin anlamları da değişir ve dönüşür. Geleneksel anlamlarının yanı sıra modern dünyaya dair yeni anlamlar ve yorumlarla zenginleşir. Bu kapsamda çağdaş Türk resim sanatı içerisinde eser üreten sanatçılardan; Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Erol Akyavaş, Mehmet Pesen, Nuri Abaç, Nurullah Berk, Selma Gürbüz’e ait bitki sembolizmi görölen eser örneklerini araştırma kapsamında incelemek gerekirse;

Görsel-4: Abidin Dino, Çiçek, 1990, Kâğıt Üzerine Guaj Boya, 70x50 cm. (Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/abidin-dino-hayati-ve-eserleri-1913-1993/> Erişim Tarihi: 10.03.2024).

Abidin Dino'nun "Çiçek" isimli eseri (Görsel-4), çağdaş Türk resim sanatında bitki sembolizminin dikkat çekici bir örneğini sunmaktadır. Eserin kompozisyonu, canlı renk paleti ve akıcı fırça darbeleriyle dikkat çekmektedir. Merkezde yer alan bitki figürü, organik ve soyut formlar arasında bir köprü kurar niteliktedir. Bu bitki figürü, sadece bir doğa unsuru olmanın ötesinde, yaşam döngüsü ve doğanın sürekli yenilenmesi temalarını çağırır. Bitkinin canlı mavi ve yeşil tonları, fonun sıcak sarı ve turuncu tonlarıyla zıtlık oluşturmaktadır. Bu durum eserin dinamik ve enerjik bir yapıya bürünmesini sağlamaktadır. Ayrıca bitkinin ortasında yer alan mor tonlarında olan küreye benzer daire formu, kozmik bir enerji veya yaşamın özü olarak yorumlanabilir.

Geleneksel minyatürlerde ve çini sanatında sıkça rastlanan bitki motifleri, söz konusu eserde soyut bir şekilde yeniden yorumlanmıştır. Sanatçının kullandığı renkler ve kompozisyon, Türk sanatındaki geleneksel unsurları modern sanatın ifade özgürlüğüyle birleştirir niteliktedir. Böylece eser, geçmiş ile geleceğin, geleneksel ile modernin bir harmanı olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak, Dino'nun bu eseri, bitki sembolizminin çağdaş Türk resim sanatındaki yansımalarının güçlü bir örneğidir. Sanatçının kendine özgü stili ve renk kullanımı, esere hem estetik bir değer katar hem de sembolik bir derinlik sağlar. Bu nedenle bu eser, Türk kültür ve sanatında bitki sembolizminin modern yorumları üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir yere sahiptir.

Görsel-5: Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Hayat Ağacı, 1957, Kâğıt Üzerine Guaj Boya., 22x40 cm (Yılmaz, 2016: 264).

Bedri Rahmi Eyüboğlu'na bakıldığında ise sanatçı, Türk sanatının modernleşme sürecinde önemli bir figür olarak kabul edilir. Eserlerinde, geleneksel Türk sanatının motifleri ile modern sanat akımlarının etkilerini bir arada görmek mümkündür. Eyüboğlu, halk sanatının canlı renklerini ve desenlerini modern kompozisyon teknikleriyle birleştirerek kendine özgü bir üslup geliştirmiştir. Bu eserinde de (Görsel-5), hayat ağacı motifini çağdaş bir perspektifle ele alarak, Türk kùltürünün derinliklerinden gelen bir sembolü evrensel sanat sahnesine taşıdığı söylenebilir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun söz konusu eseri (Görsel-5), Türk kùltür ve sanatındaki bitki sembolizminin çağdaş Türk resim sanatındaki yansımalarının incelenmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu eserinde sanatçı, hayat ağacı motifini kullanarak geleneksel Türk sanatının köklü bir sembolünü modern sanat anlayışıyla birleştirmiştir.

Eyüboğlu, ilgili eserinde dikkat çekici bir biçimde stilize edilmiş hayat ağacı motifini kullanmıştır. Kompozisyon, yoğun ve karmaşık bir yapıya sahip olup belirgin çizgiler ve canlı renklerle bezeli detaylarla doludur. Siyah kontürler kullanılarak belirginleştirilmiş hayat ağacı, soyut ve dekoratif bir formda sunulmuş olup, arka plandaki noktasal ve çizgisel desenlerle dinamik bir etki yaratılmıştır. Renk paleti, sıcak tonların baskın olduğu bir yapıya sahiptir; turuncu, kırmızı ve kahverengi tonları hakkında ise yaşam ve bereketin sembolü olarak ilişkilendirilerek eserde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Hayat ağacı motifi, Türk mitolojisi ve sanatında sıkça kullanılan ve evrensel olarak yaşamın devamlılığı, bereket, koruma ve kozmik düzenin sembolü olarak kabul edilen bir figürdür. Eyüboğlu'nun eserinde hayat ağacının geleneksel anlamlarını modern bir estetikle yeniden yorumladığı söylenebilir. Ağaç figürünün dalları, genişleyen ve birbirine dolanmış biçimde betimlenmiş olup yaşamın karmaşıklığını simgelediği söylenebilir. Eserin genel kompozisyonu, izleyiciye yaşamın sürekliliğini hatırlatır. Hayat ağacının yanındaki semboller ve motifler ise kozmik düzenle ve evrensel bağlantılarla ilişkilendirilebilir.

Eyüboğlu'nun söz konusu eseri (Görsel-5), geleneksel Türk sanatındaki hayat ağacı motifini modern sanatın ifade biçimleriyle harmanlar. Geleneksel sanatlarda sıkça görülen bu motif, burada soyut ve çağdaş bir estetik anlayışıyla yeniden şekillendirilmiştir. Sanatçı, geleneksel unsurları modern sanatın dinamik ve yaratıcı özgürlüğüyle birleştirerek, hem geçmişe bir saygı duruşunda bulunur hem de bu motifin evrensel ve zamanlar ötesi anlamını vurgular.

Sonuç olarak Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun bu eseri, Türk kùltür ve sanatındaki bitki sembolizminin modern sanat anlayışıyla nasıl yeniden yorumlandığını gösteren önemli bir örnektir. Sanatçının kullandığı stil ve kompozisyon teknikleri, geleneksel motiflerin modern sanat içerisinde nasıl yeniden canlandırılabilceğini ve bu sayede evrensel bir dil kazanabileceğini gözler önüne serer. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun bu eseri, Türk sanatının evrimi ve bitki sembolizminin modern sanatla olan ilişkisini anlamak açısından büyük önem taşır.

Görsel-6: Erol Akyavaş, Kerbela, 1983, Tuval Üzerine Akrilik Boya, 125x100 cm.

(Kaynak: <https://www.galerinevistanbul.com/tr/artists/37-erol-akyavas/works/9679-erol-akyavas-kerbela-1983/> Erişim Tarihi: 10.03.2024).

Erol Akyavaş'ın “*Kerbela*” adlı eseri (Görsel-6), dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir. İlgili resim, Akyavaş'ın Kerbela olayından esinlenerek yarattığı bir kompozisyon olup, tarihsel bir trajedinin soyut ve sembolik bir anlatımı olarak değerlendirilebilmektedir.

İlk olarak, resimdeki biçim ve figürler incelendiğinde; gözle görülür biçimde, kompozisyonun merkezinde yer alan büyük figür hem fiziksel hem de metaforik bir kapı aralığı sunmaktadır. Bu, Kerbela'daki olayların kapı aralığından görülen dramatik bir sahnesini simgeliyor olabilir. Figürlerin üst kısmında yer alan dairesel şekiller ve çizgisel motifler, Akyavaş'ın eserine özgü olan mistik ve manevi öğeleri yansıtmaktadır. Özellikle üstteki geometrik şekiller, İslam sanatında sıkça rastlanan sembollerle bir paralellik oluşturmaktadır.

Koyu zemin üzerine beyaz, pembe ve kırmızı tonları ile oluşturulan kontrast, esere dramatik bir yoğunluk katmaktadır. Kırmızının kullanımı, kanı ve şehitliği sembolize ederken, pembe ve beyaz tonların ise masumiyeti ve ruhsal arınmayı temsil ettiği söylenebilir. Bu renklerin birlikte kullanımı, izleyiciyi Kerbela olayının hem fiziksel acısını hem de manevi boyutunu düşünmeye sevk etmektedir.

Resmin genel kompozisyonunda dikkat çeken bir diğer unsur ise sembollerin dizilişi ve dağılımıdır. Üst kısımda yer alan figürler ile alt kısımdaki daha karmaşık ve yoğun sahne arasında belirgin bir hiyerarşi bulunmaktadır. Üst kısımdaki sade ve az sayıda figür, olayın başındaki huzuru ve düzeni temsil ederken, alt kısımdaki yoğunluk ve karışıklık, çatışmayı ve kaosu simgeliyor olabilir.

Resimde dikkat çeken bitkisel motifler, özellikle üst kısımda yer alan yapraklar ve çiçeklerdir. Bu motifler, İslam sanatında ve kültüründe sıkça kullanılan ve doğanın güzelliğini, bereketini ve yaşam döngüsünü simgeleyen unsurlar olarak değerlendirilebilir. Akyavaş'ın eserinde bu motifler, belirli bir

anlam bütünlüğü içinde kullanılmaktadır. Üst kısımda yer alan yaprak motifleri, doğanın dirilişi ve sürekliliğine, yapraklar ise yaşamın devamlılığına ve yenilenmeye işaret etmektedir. Kerbela Olayı'nın acı dolu ve trajik bir hikâye olmasına rağmen bu yapraklar gelecekteki umut ve dirilişin sembolü olarak yorumlanabilmektedir. Yaprakların yerleştiriliş biçimi ve konumu, olayların ardından gelen umudu ve yeniden doğuşu temsil etmektedir.

Çiçekler, özellikle kırmızı renkli olanlar, eserde önemli bir yere sahiptir. Kırmızı çiçekler, kanı ve şehitliği temsil ederken aynı zamanda güzelliği ve saflığı da simgelemektedir. Kerbela'da yaşananlar, İslam tarihinde derin bir yara açmış olsa da, bu çiçekler, şehitlerin hatırasını ve onların uğruna mücadele ettikleri değerlerin yüceliğini sembolize etmektedir. Resimde ayrıca palmiye ağaçlarına benzer motifler de yer almaktadır. Palmiye, özellikle Orta Doęu kùltüründe önemli bir yere sahiptir ve genellikle zaferi, barışı ve ölümsüzlüğü simgelemektedir. Kerbela olayının ardından gelen barış ve adalet arayışını sembolize eden palmiyeler, aynı zamanda olayın geçtiği coğrafyayı ve kùltürel arka planı da yansıtmaktadır. Bu motif, eserin tarihsel ve kùltürel bağlamına derinlik katarak izleyiciyi olayın yaşandığı dönemin ve mekânın ruhuna daha da yakınlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, Erol Akyavaş'ın “Kerbela” adlı eseri hem tarihsel bir olayın dramatik bir anlatımı hem de sanatsal bir başyapıt olarak değerlendirilebilir. Sanatçı, semboller ve renkler aracılığıyla izleyiciyi tarihsel bir trajedinin derinliklerine çekerken, aynı zamanda eserin soyut yapısıyla izleyicinin kişisel yorumlarına da açık bir alan bırakmaktadır. Bu bağlamda, Akyavaş'ın eseri, sadece bir resim değil, aynı zamanda tarihsel, kùltürel ve manevi bir anlatımın sanatsal bir ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Görsel-7: Mehmet Pesen, Gelin Alayı, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 2009, 45x25 cm. (Kaynak: <https://www.muzayedeapp.com/urun/-MTQwLTg2MjYtMzU3Nzc1MQ==> Erişim Tarihi: 10.03.2024).

Mehmet Pesen'in “Gelin Alayı” adlı eseri (Görsel-7), Türk halk yaşamının renkli ve canlı bir anlatımını sunarken, doğanın ve bitkisel motiflerin önemli bir rol oynadığı pastoral bir sahneyi gözler önüne sermektedir. Resmin genel kompozisyonu, kırsal bir düğün alayını tasvir etmektedir. Önde gelin ve damat, çevresinde onları takip eden köylüleri ve arka planda doğal manzaralar görölmektedir. Bu sahne, toplumsal bir etkinliği ve topluluğun bir araya gelişini göstermektedir. Gelin alayı, geleneksel Türk kùltüründe önemli bir yere sahip olan evlilik ritüelinin bir parçasıdır ve Pesen, bu ritüeli sade ama etkileyici bir dille resmetmiştir.

Eserde, figürlerin düzenlenişi ve sahnenin genel düzeni, hareket ve dinamizmi ifade etmekte, İnsanların farklı yönlerine doğru yürüyüşü, sahnenin canlılığını ve hareketliliğini artırmaktadır. Gelin alayı, izleyiciye neşeli bir etkinliğin ortasında olma hissi vermektedir. Renklerin kullanımı ise bu neşeli ve kutlama dolu atmosferi desteklemektedir; canlı, parlak ve pastel tonlar, eserin enerjisini ve coşkusunu artırmaktadır.

Resimde kullanılan bitkisel motifler ve doğal unsurlar, eserin atmosferini ve temasını derinleştirmekte, arka planda yer alan dağlar ve tepeler, doğal manzaranın büyüklüğünü ve ihtişamını temsil ederken, aynı zamanda köy hayatının doğa ile iç içe geçmişliğini de vurgulamaktadır. Bu dağlar, koruyucu ve kapsayıcı bir arka plan oluşturarak, sahnedeki insanların günlük yaşamlarına bir zemin sunmaktadır.

Ortadaki büyük ağaç, eserin merkezinde yer almakta ve kompozisyonun odak noktasını oluşturmaktadır; ağaç, doğanın sürekliliğini ve yaşam döngüsünü sembolize ederken, aynı zamanda köyün toplumsal ve kültürel merkezi olarak da yorumlanabilir. Ağacın yeşil yaprakları, doğanın canlılığını ve bereketini ifade ediyor olabilir. Ağaç, aynı zamanda gelin alayının geçişini kutsayan bir figür olarak da görülebilmektedir, bu da eserin manevi boyutunu derinleştirmektedir. Ağaçların çevresinde görülen sarı yapraklı ince uzun ağaçlar, özellikle dikkat çekmektedir. Bu ağaçlar, Türk peyzajında sıkça rastlanan kavak ağaçlarını andırmakta ve köy yaşamının karakteristik bir unsuru olarak öne çıkmaktadır. Kavak ağaçları, uzun ömürlü ve dayanıklı olmalarıyla bilinmektedir, bu da köy yaşamının ve toplumsal dayanışmanın bir metaforu olabilmektedir. Çevrede yer alan küçük çiçekler ve otlar, doğanın inceliklerini ve güzelliklerini yansıtmaktadır. Çiçekler, düğün alayının neşesini ve kutlama havasını pekiştirmektedir. Çiçeklerin ve otların varlığı, köy yaşamının doğallığını ve sadeliğini yansıtarak, eserin atmosferini tamamlamaktadır.

Sonuç olarak, Mehmet Pesen'in "Gelin Alayı" adlı eseri, toplumsal bir etkinliği ve doğanın güzelliklerini bir araya getirerek, izleyiciye sıcak ve samimi bir bakış açısı sunmaktadır. Bitkisel motiflerin ve doğal unsurların kullanımı, eserin anlatısını zenginleştirmekte ve izleyiciyi hem görsel hem de duygusal bir yolculuğa çıkarmaktadır.

Görsel-8: Nuri Abaç, İsimlessiz, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1999, 35x40 cm. (Kaynak: https://www.galerisoyut.com.tr/ngg_tag/nuri-abac/#eser/nuri-abac/22301 Erişim Tarihi: 10.03.2024).

Nuri Abaç'a bakıldığında ise eser (Görsel-8), kompozisyon itibarıyla masalsi ve hayal gücünü tetikleyen bir sahne sunmaktadır. Merkezi figür olan büyük mavi kuş figürü, sanatsal bir özgürlük ve yaratıcılık simgesi olarak görülebilir. Kuşun başındaki çok renkli tüyler, doğanın zenginliğini ve çeşitliliğini temsil ederken, kuşun taşıdığı figürler topluluğunun ise sosyal bir birlikteliği ve uyumu betimlediği söylenebilir. Ayrıca her bir figürün farklı bir müzik aleti çalması, sanatın ve kùltürün birleştirici gücünü vurgular niteliktedir.

Resimde öne çıkan bitkisel motifler, Türk sanatının doğa ile olan derin bağımlı gözler önüne sermektedir. Ön planda yer alan su bitkileri, Türk minyatür sanatında sıkça rastlanan bitki motiflerini çağrıştırırken, modern bir bağlamda yeniden yorumlanmıştır. Bu bitkiler, yaşamın devamlılığını, doğanın yenilenmesini ve bereketini simgeler. Resmin genel yeşil tonu, doğanın huzur verici ve sakinleştirici etkisini yansıtırken, diğere canlı renklerle desteklenmiş bitkisel motifler doğanın dinamizmini ve canlılığını gözler önüne sermektedir.

Abaç'ın renk paleti, doğadan ilham alındığını açıkça gösterir. Yeşil tonlarının baskınlığı, doğanın sükûnetini ve huzurunu temsil ederken, turuncu şemsiye ve figürlerin giysilerindeki parlak renkler, yaşamın enerjisini ve coşkusunu yansıtır niteliktedir. Bu renkler arasındaki zıtlık, eserin dinamik ve canlı bir kompozisyona sahip olmasını sağlar.

İlgili resim (Görsel-8), Türk kùltüründeki bitki sembolizminin çağdaş sanatla bütünleşmesinin başarılı örneklerindedir. Nuri Abaç, geleneksel motifleri modern bir anlayışla yeniden yorumlayarak, Türk resim sanatında yenilikçi bir yaklaşım sergiler. Bitkisel motifler, sadece estetik bir unsur olmanın ötesine geçerek, kültürel ve sembolik anlamlar taşır. Doğanın Türk kùltüründeki önemi ve sanatçının doğaya olan hayranlığı, bu motiflerin kullanımında belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak Nuri Abaç'ın bu eseri, modern Türk resim sanatında bitki sembolizminin nasıl derinlemesine işlenebileceğini ve geleneksel unsurların modern sanatla nasıl harmanlanabileceğini göstermektedir. Resimdeki her bir detay, sanatçının doğaya, kùltüre ve sanata olan derin bağlılığını yansıtmaktadır.

Görsel-9: Nurullah Berk, Ayçiçekleri, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1978, 55x44 cm. (Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-b/berk-nurullah/nurullah-berk-aycicekleri/>)

Erişim Tarihi: 12.03.2024).

Nurullah Berk'in "Ayçiçekleri" isimli (Görsel-9) eserine bakıldığında ise büyük ve dikkat çekici ayçiçekleri merkezi bir rol oynamaktadır. Ayçiçeklerinin büyüklüğü ve dominant pozisyonları, doğanın gücünü ve canlılığını simgeler. Güneşe doğru yönelen bu çiçekler, yaşamın kaynağı olan ışığa ve enerjiye olan yönelimi temsil etmektedir. Aynı zamanda ayçiçeği Türk kültüründe bolluk, bereket ve süreklilik sembolüdür. Berk, bu sembolik bitkileri kullanarak hem geleneksel anlamlara atıfta bulunmakta hem de çağdaş bir sanat dili yaratmaktadır.

Eserdeki renk paleti oldukça dikkat çekicidir. Sarı ve turuncu tonlarındaki ayçiçekleri, doğanın enerjisini ve canlılığını yansıtırken, mavi arka plan huzur ve dinginlik hissi yaratır. Ayçiçeklerinin siyah ve yeşil yaprakları, kompozisyona derinlik ve kontrast katarak izleyicinin dikkatini çeker. Bu renklerin uyumu, resmin dinamik ve canlı bir görünüm kazanmasını sağlar. Bulutların yumuşak ve kıvrımlı hatları, ayçiçeklerinin keskin ve dik çizgileriyle kontrast oluşturarak görsel bir denge sağlar. Bu denge, eserin sakin ama enerjik bir kompozisyon yaratmasına yardımcı olur. Ayçiçekleri, Türk kültüründe bereket ve yenilenme sembolü olarak önemli bir yer tutar. Berk, bu sembolü modern bir estetik anlayışla yorumlayarak, geleneksel ve modernin mükemmel bir birleşimini sunmaktadır.

Sonuç olarak Nurullah Berk'in bu eseri, modern Türk resim sanatında bitki sembolizminin güçlü ve yaratıcı bir yansımasıdır. Berk'in stilize ve grafiksel yaklaşımı, geleneksel sembolleri modern bir dille yorumlamasına olanak tanır.

Görsel-10: Selma Gürbüz, Gündöndüler, Tuval üzerine Yağlı Boya, 2010.

(Kaynak: <https://sanatokur.com/solo-botter-selma-gurbuz-sergisi-casa-botterde/>Erişim Tarihi: 13.03.2024).

Selma Gürbüz'e ait "Gündöndüler" isimli (Görsel-10) eserdeki ana motif, yoğun bir şekilde yerleştirilmiş ayçiçeklerinden oluşmaktadır. Ayçiçekleri, güneşe olan bağlılıklarıyla bilinir ve bu bağlılık yaşamın, ışığın ve enerjinin sembolüdür. Gürbüz, bu sembolü yoğun bir şekilde kullanarak doğanın gücünü ve sürekliliğini vurgular. Ancak, çiçeklerin neredeyse kaotik düzeni, doğal dünyanın karmaşıklığını ve düzensizliğini de gözler önüne serer.

Gürbüz'ün kullandığı teknik, esere grafiksel ve dokusal bir kalite kazandırır. Ayçiçeklerinin belirgin konturları ve karmaşık detayları, doğanın hem düzenli hem de düzensiz yapısını yansıtır. Eserdeki

kullanılan renkler oldukça çarpıcıdır. Sarı zemin, güneşi ve ışığı temsil ederken, siyah ayçiçekleri dramatik bir kontrast oluşturur. Bu kontrast, yaşam ve ölüm, ışık ve karanlık arasındaki zıtlıkları simgeler niteliktedir. Sarı ve siyahın dinamik etkileşimi, eserin duygusal ve sembolik derinliğini artırır. Ayrıca, resmin sol tarafında görölen kırmızı daire, belki güneşi veya başka bir kozmik ögeyi temsil ediyor olabilir. Bu kırmızı detay, esere gizem ve merak katarken, aynı zamanda dramatik bir vurgu yaratır.

Selma Gürbüz'ün eserlerinde sıkça işlediğı temalardan biri de kadın ve doğa ilişkisidir. Ayçiçeklerinin kadınsı bir enerji taşıdığı düşünölebilir, çünkü ayçiçekleri güneşe olan bağlılıklarıyla doğurganlık ve yaşamın devamlılığını temsil eder. Gürbüz, bu bağlamda doğayı, kadınsı yaratıcı güçlerle eşleştirerek, kadınların doğayla olan derin bağını vurgulamak istemiş olabilir.

Sonuç olarak ayçiçeklerinin yoğun ve karmaşık düzeni, yaşamın ve doğanın karmaşıklılığını ve güzelliğini yansıtırken, kırmızı kozmik daire esere gizem ve derinlik katar.

Sonuç

Bu çalışma, Türk kùltür ve sanatındaki bitki sembolizminin tarihsel evrimini ve çağdaş Türk resim sanatındaki yansımalarını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Araştırma bulguları, bitki motiflerinin Türk sanatında estetik ve sembolik bir dil yarattığını ve bu dilin, toplumun kültürel kimliğini yansıtmaya ve koruma işlevi gördüğünü göstermektedir. Türk sanatında bitki motifleri hem bireysel hem de kolektif hafızanın bir parçası olarak önemli bir yere sahiptir.

Eski Türk inançlarından Osmanlı sanatına, halk sanatlarından günümüz çağdaş Türk resim sanatına kadar bitki sembollerinin kullanımının sürekliliğı ve dönüşümü, sanatın dinamik doğasını ve kültürel mirasın korunmasındaki rolünü vurgulamaktadır. Bu süreçte, bitki motiflerinin taşıdığı anlamlar ve estetik değerler, zamanla değişim ve dönüşüme uğramış, modern sanatın ifade biçimleriyle yeniden yorumlanmıştır.

Çağdaş Türk ressamaları, geleneksel bitki sembollerini kullanarak kültürel kimliğin korunması ve çağdaş ifade biçimleri arasında bir köprü kurmuşlardır. Bu çalışmada incelenen sanatçılar; Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Erol Akyavaş, Mehmet Pesen, Nuri Abaç, Nurullah Berk ve Selma Gürbüz, eserlerinde bitki sembolizmini farklı şekillerde yorumlayarak modern Türk sanatına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Özellikle Abidin Dino'nun "Çiçek" isimli eseri ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Hayat Ağacı" motifi, geleneksel ve modern unsurları birleştirerek kültürel sürekliliğı sağlamış olup derin bir estetik deneyim oluşturmuşlardır.

Kaynakça

- Aydın, T. (2022). *Türk Halı ve Düz Dokumalarında Kullanılan Sembolik Motifler ve Kültürel Kökenleri*. Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- İba, Ş. M. (2023). Heykel Eğitiminde Anatominin Önemi ve Yardımcı Dijital Olanaklar. *Artsürem Sanat Eğitimi Dergisi*, Yıl 11, Sayı 1.
- İba, Ş. M. (2023). Varlık ve Hiçlik Ekseninde Heykel Olgusu. *Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 6(13), 27-41.
- Negir, E. Y. (2018). *Resimde Bitkisel Motiflerin Yorumlanışına Bakış*. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 28, 1177-1192.
- Yurttadur, O. ve Yoldaş, H. (2021). Çağdaş Türk Resminde Soyut-Soyutlama Bağlamında Mekân. *İdil Dergisi*, 88, s. 1843-1862.

Görsel Kaynakça

- Görsel-1.** Negir, E. Y. (2018). *Resimde Bitkisel Motiflerin Yorumlanışına Bakış*. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 28, 1177-1192.
- Görsel-2.** Aydın, T. (2022). *Türk Halı ve Düz Dokumalarında Kullanılan Sembolik Motifler ve Kültürel Kökenleri*. Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Görsel-3.** https://twitter.com/topkapi_sarayi/status/1091616277498642432 (Erişim Tarihi: 14.03.2024).
- Görsel-4.** <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/abidin-dino-hayati-ve-eserleri-1913-1993/> (Erişim Tarihi: 10.03.2024).
- Görsel-5.** Yılmaz, A. H. (2016). *Türklerde Ölüm Anlayışının Çağdaş Türk Resminde Göstergibilimsel Açidan İncelenmesi*. *İdil Dergisi*, Cilt5, Sayı 20, 274.
- Görsel-6.** <https://www.galerinevistanbul.com/tr/artists/37-erol-akyavas/works/9679-erol-akyavas-kerbela-1983/> (Erişim Tarihi: 10.03.2024).
- Görsel-7.** <https://www.muzayedeapp.com/urun/-MTQwLTg2MjYtMzU3Nzc1MQ==> (Erişim Tarihi: 10.03.2024).
- Görsel-8.** https://www.galerisoyut.com.tr/ngg_tag/nuri-abac/#eser/nuri-abac/22301 (Erişim Tarihi: 10.03.2024).
- Görsel-9.** <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-b/berk-nurullah/nurullah-berk-ayciceklere/> (Erişim Tarihi: 12.03.2024).
- Görsel-10.** <https://sanatokur.com/solo-botter-selma-gurbuz-sergisi-casa-botterde/> (Erişim Tarihi: 13.03.2024).